



آموزش

# شناخت انواع بیمه (۱۱)

در بخش آموزش فصلنامه شماره دهم سلسله مطالب مربوط به آموزش بیمه‌های باربری به اتمام رسید. در این شماره بخش دوم از آموزش بیمه‌های اتومبیل و همچنین نخستین بخش از مبحث بیمه‌های اتکالی به خوانندگان محترم فصلنامه تقدیم می‌شود.

## بیمه‌های اتومبیل (۲)

### خطراتی که در بیمه بدنه تحت پوشش

#### قرار نمی‌گیرند

اساساً در بیمه بدنه اتومبیل یک دسته از خطرات تحت پوشش بیمه‌ای قرار نمی‌گیرند که بعضی از آنها در مورد پوشش‌های بیمه عمومیت دارد و برخی دیگر صرفاً بنا به ذات بیمه بدنه اتومبیل پیش بینی شده اند. این خطرات به شرح زیر می‌باشند:

الف - خطرهای جنگ، شورش، اغتشاش، انقلاب، اعتصاب، تهاجم و خسارت‌های مستقیم و غیرمستقیم ناشی از خطر انفجارهای اتمی که نظیر اکثر پوشش‌های بیمه‌ای و بیمه‌نامه‌ها جزو خطرات مستثنی شده هستند.

بیمه‌گر تأمین و جبران می‌گردد.

#### سرقت کلی اتومبیل

در بیمه بدنه اتومبیل، کلیه خسارت‌های ناشی از سرقت یا خسارتی که به علت شروع انجام سرقت به وسیله نقلیه مورد بیمه وارد می‌شود، براساس شرایط و مقررات مندرج در بیمه‌نامه صادره جبران می‌گردد. یادآوری می‌شود که لوازم اصلی و لوازم اضافی از قبیل کولر، ضبط، رادیو، باربند و از این قبیل، به شرطی قابل پوشش است که به همراه وسیله نقلیه مورد بیمه و با آن به سرقت رفته باشد. البته وسایل اضافی موقعی قابل پوشش می‌باشند که موارد آن در شرایط خصوصی بیمه‌نامه صادره درج شده باشد.

### پوشش خطرات آتش‌سوزی و انفجار

#### در بیمه بدنه اتومبیل

در بیمه بدنه اتومبیل بیمه‌گرمتعهد است خسارت‌های وارد شده به وسیله نقلیه مورد بیمه و اسباب و لوازم و یدکی اصلی آن را تا زمانی که همراه خود وسیله نقلیه می‌باشند و در اثر خطرات آتش‌سوزی، انفجار و صاعقه ایجاد می‌گردد، جبران نماید. لازم به توضیح است، خسارت ناشی از گریپاژ - یعنی چسبندگی و عدم عملکرد دستگاه‌های مکانیکی - جزو تعهدات بیمه‌گر نمی‌باشد ولی خسارت‌های وارده به ابزار و آلات و دستگاه‌های الکتریکی وسیله نقلیه مورد بیمه به شرط آن که در اثر عملکرد خود دستگاه نباشد و بواسطه خطرات فوق‌الذکر ایجاد شده باشد، توسط



ب - خسارت‌هایی که به واسطه اعمال عمدی بیمه گذار یا راننده و یا هر کسی که وسیله نقلیه مورد بیمه جهت استفاده یا بهره‌برداری به او سپرده شده یا در اختیارش قرار گرفته است، واقع شده‌اند.

ج - خسارت‌های ناشی از اعمال ضبط، توقیف و مصادره وسیله نقلیه مورد بیمه به هر علت توسط مقام‌های ذیصلاح از جمله کشوری و نظامی .

د - خسارت‌های وارده به وسیله نقلیه مورد بیمه به علت یدک کشیدن جزو پوشش‌های بیمه‌ای نمی‌باشد. بدین مفهوم که چنانچه وسیله نقلیه مورد بیمه، وسیله دیگری را یدک بکشد و در نتیجه این عمل به هر شکلی اعم از اینکه خود وسیله یدک شوند. به وسیله نقلیه مورد بیمه برخورد نماید و یا به هر صورت باعث خسارت وسیله نقلیه بیمه شده شود، پوشش بیمه‌ای وجود نخواهد داشت. مگر اینکه وسیله نقلیه مورد بیمه مجاز به انجام کار یدک‌کشی باشد (جرثقیل). همچنین کلیه اصول ایمنی و مقررات مربوط به کشیدن یدک را از قبیل داشتن بکسل ثابت و استفاده نمودن از زنجیر یا احیاناً طناب اعم از پلاستیکی و یا کنفی را رعایت نماید.

### خسارت‌هایی که از تعهدات بیمه‌گر در بیمه‌بدنه اتومبیل خارج می‌باشد:

بیمه بدنه اتومبیل با پوشش‌های گسترده خودش حیات، آسایش و آرامش بیمه‌گذاران را فراهم می‌سازد.

در راستای تأمین منافع عمومی بیمه‌گذاران و برقراری امکان پاسخ‌گویی به کسانی که به امیدی اتومبیل خود را بیمه نموده‌اند، براساس تجربیاتی که در طول حیات این رشته از فعالیت‌های بیمه حاصل شده است، پاره‌ای از خسارات خارج از

تعهد بیمه‌گر قرار گرفته‌اند. این موارد به قرار زیر می‌باشند:

۱ - چنانچه راننده وسیله نقلیه مورد بیمه در زمان وقوع حادثه گواهینامه رانندگی نداشته باشد و یا به هر دلیلی گواهینامه رانندگی او باطل و از درجه اعتبار ساقط شده باشد یا اینکه گواهینامه رانندگی راننده وسیله نقلیه مورد بیمه با توجه به ضوابط و مقررات راهنمایی و رانندگی برای رانندگی با آن وسیله نقلیه مناسب نباشد. به عنوان مثال برای رانندگی با وسایل نقلیه سنگین از قبیل کامیون‌ها نیاز به گواهی‌نامه رانندگی پایه یک می‌باشد، چنانچه راننده‌ای بدون داشتن گواهینامه پایه یک و به صرف داشتن گواهینامه پایه دو شخصی با چنین وسیله‌ای رانندگی نموده و موجب بروز حادثه شود، خسارت حاصله غیر قابل پرداخت خواهد بود.

۲ - در صورتی که هنگام وقوع حادثه، راننده وسیله نقلیه مست بوده و یا مواد مخدر مصرف نموده باشد و به اثبات برسد که به دلایل مذکور راننده در حالت تعادل به سر نمی‌برده، خسارت‌های وارده غیر

قابل پرداخت خواهد بود.

۳ - اگر بین بیمه‌گر و بیمه‌گذار در جهت استفاده از وسیله نقلیه برای آموزش رانندگی، مسابقات تندروی (اتومبیل‌رانی)، شرط بندی یا آزمایش سرعت، موافقتی به عمل نیامده باشد و خسارت وارده در اثر یکی از موارد فوق باشد، خسارت حاصله غیرقابل پرداخت خواهد بود.

۴ - در صورتی که میان بیمه‌گر و بیمه‌گذار برای حمل موادی از قبیل: مواد سریع‌الاشتعال یا مواد سوزاننده (اسیدی) و منفجره، موافقت خاصی به عمل نیامده باشد، در آن صورت خسارت‌های وارده به وسیله نقلیه مورد بیمه، غیر قابل پرداخت خواهد بود لازم به توضیح است که مواد مورد نیاز و مورد مصرف برای سوخت وسیله نقلیه مورد بیمه از این قاعده مستثنی می‌باشد.

۵ - خسارت‌هایی که در اثر اضافه بار و یا مسافر به وسیله مورد بیمه وارد می‌گردد، همچنین خسارت‌هایی که در اثر بارگیری و تخلیه اعم از بار و مسافر به وسیله مورد بیمه وارد می‌گردد نیز مشمول پرداخت



خسارت نخواهند بود.

۶ - جبران خسارت‌های ناشی از انواع گازها، اسیدها و مواد روغنی جزو تعهدات بیمه‌گر نمی‌باشد، مگر آنکه در نتیجه تصادف و آتش‌سوزی اتفاق بیافتد.

۷ - در صورتی که به علت استفاده غیرمجاز از وسیله نقلیه مورد بیمه یا یدک آن خسارتی بوجود آید، خسارت‌وارده جزو تعهدات بیمه‌گر نخواهد بود. ملاک تعیین مجوز همان چیزی است که در بیمه‌نامه تحت عنوان مورد استفاده درج می‌گردد. به عنوان مثال وسیله نقلیه‌ای بدون مجوز جابجایی مسافر، اقدام به حمل و نقل مسافر نماید و در حین این عمل و بر اثر بروز حادثه متحمل خسارت گردد، در قبال تأدیه خسارت تعهدی متوجه بیمه‌گر نمی‌باشد.

۸ - خسارت‌هایی که به محموله وسیله نقلیه مورد بیمه وارد می‌گردد و یا خسارت وارده به وسیله نقلیه مورد بیمه به علت محموله آن جزو تعهدات بیمه‌گر نمی‌باشد.

۹ - خسارت‌های وارد به زیربندی وسیله نقلیه مورد جزو تعهدات بیمه‌گر نمی‌باشد

مگر آنکه خسارت وارده به علت واژگون‌شدن وسیله نقلیه و یا یک حادثه مشخص باشد که جز تعهدات بیمه‌نامه می‌باشد.

۱ - خسارت‌های وارده به بدنه وسیله نقلیه مورد بیمه به علت میخ کشیدگی و یا خط کشیدگی نیز از آنجا که ناشی از حادثه نمی‌باشد جزو تعهدات بیمه‌گر محسوب نمی‌شود.

۱۱ - خسارت وارد شده به شیشه‌های وسیله نقلیه مورد بیمه تنها در صورتی جزو تعهدات بیمه‌گر محسوب می‌گردد که در اثر برخورد خارجی اتفاق افتاده باشد.

### انعقاد قرارداد بیمه، مدت آن و فسخ آن

قرارداد بیمه با درخواست بیمه‌گذار و قبول بیمه‌گر منعقد می‌گردد. ولی شروع آن منوط به پرداخت حق بیمه یا حداقل اولین قسط حق بیمه می‌باشد. در بعضی از موارد بیمه‌گر قبل از صدور بیمه‌نامه، گواهی بیمه‌ای صادر می‌نماید که گواهی مذکور به شرط آن که حق بیمه مقرر در آن

پرداخت شده باشد تا زمان صدور بیمه‌نامه دارای اعتبار می‌باشد.

مدت بیمه معمولاً به صورت تاریخ شروع و انقضاء در بیمه‌نامه درج می‌گردد. فسخ قرارداد بیمه در سه حالت مقدور می‌باشد که به ترتیب به شرح ذیل می‌باشد:

۱) فسخ از طرف بیمه‌گر یا بیمه‌گذار در زمان انتقال مالکیت وسیله نقلیه مورد بیمه به هریک از اشکال و عناوین حقوقی می‌تواند از طرف بیمه‌گر و یا بیمه‌گذار قرارداد مذکور فسخ گردد.

۲) فسخ از طرف بیمه‌گر معمولاً در پنج مورد اتفاق می‌افتد. نخست زمانی که بیمه‌گذار حق بیمه را به موقع نپردازد. دوم زمانی که تشدید خطری اتفاق افتد و در مورد تشدید خطر مذکور توافقی بین بیمه‌گر و بیمه‌گذار حاصل نشده باشد. سوم زمانی که بیمه‌گذار در موقع انعقاد قرارداد یا در مدت اعتبار بیمه‌نامه، سهواً مطالبی را اظهار نموده باشد که اتفاقاً در سنجش خطر نیز مؤثر واقع گردیده باشد. چهارم بعد از پرداخت هر خسارت توسط بیمه‌گر و پنجم در صورت ورشکستگی بیمه‌گذار. البته در صورت ورشکستگی، طلب‌کاران بیمه‌گذار می‌توانند با کسب موافقت بیمه‌گر بیمه‌نامه را ابقاء و پوشش را ادامه دهند.

۳) فسخ از طرف بیمه‌گذار تحقق می‌یابد اول زمانی که وضعیت تشدید خطر از بین رفته باشد و بیمه‌گر حاضر نباشد در میزان حق بیمه تخفیفی قائل شود. دوم در صورت توقیف وسیله نقلیه بیمه شده و سوم در صورت توقف کار بیمه‌گر و ورشکستگی او.

در هر دو شکل فسخ از طرف بیمه‌گر و بیمه‌گذار، می‌بایست مراتب توسط نامه سفارشی به اطلاع طرف دیگر رسانیده شود



و در هر حال آثار فسخ پنج روز پس از ارسال نامه سفارشی به آخرین نشانی شروع

می‌شود. ضمناً در صورت فسخ از طرف بیمه‌گر حق بیمه مدت باقیمانده به صورت

روز و در صورت فسخ از طرف بیمه‌گذار بصورت کوتاه مدت برگشت داده می‌شود.

## بیمه‌های اتکایی (۱)

مقدمه :

برای مقابله با عواقب خطر، با توجه به شرایط، امکانات و نیازهای موجود روش‌های مختلفی مورد استفاده قرار می‌گیرند و پرهیز، پیشگیری، تحدید، قبول و انتقال عمده‌ترین آنها محسوب می‌شوند. در این مطلب تنها به ارایه توضیحاتی در مورد یکی از این مقولات یعنی مفهوم انتقال می‌پردازیم.

امروزه عمل انتقال به طور عام از طریق عقد قراردادهایی (بیمه‌نامه) با مؤسسات حرفه‌ای (بیمه‌گر) انجام می‌شود که بیمه، نامیده می‌شوند.

تعریف بیمه براساس قانون بیمه مصوب سال ۱۳۱۶ به این شرح می‌باشد: «بیمه عقدی است که به موجب آن یک طرف تعهد می‌کند در ازای دریافت وجه یا وجوهی از طرف دیگر در صورت وقوع یا بروز حادثه، خسارت وارده بر او را جبران نموده و یا وجه معینی را بپردازد. متعهد را بیمه‌گر، طرف تعهد را بیمه‌گذار، وجهی را که بیمه‌گذار می‌پردازد حق بیمه و آنچه را که بیمه می‌شود موضوع بیمه نامند.»

در ابتدا هر بیمه‌گر - که اکثراً اشخاص حقیقی بودند - تنها قسمتی از مورد بیمه را که می‌توانست در صورت وقوع حادثه از عهده پرداخت خسارت آن برآید، تقبل یا بیمه می‌کرد، مشابه روشی که بیمه مشترک یا COINSURANCE نامیده می‌شود.

به مرور زمان و با تعدد و پراکندگی بیمه‌گران، ایجاد شرکت‌های بیمه و افزایش نیازهای بیمه‌ای، بیمه‌گران قسمتی از مواردی را که تقبل کرده بودند به صورت اختیاری به بیمه‌گران دیگر واگذار می‌نمودند که این عمل «اتکایی» نام گرفت.

از اوایل قرن نوزدهم با افزایش شرکت‌های بیمه، تمرکز و تجمع سرمایه‌های نسبتاً کلان در محدوده‌های کوچک و بنابر توسعه صنعتی و تجاری و تنوع بیشتر خطرات، روش اتکایی اختیاری که نیاز به عملیات اجرایی زیادی داشت کارآیی خود را از دست داد. تدریجاً روش‌های جدیدی ابداع و به مرور شرکت‌هایی تأسیس شدند که صرفاً و به صورت تخصصی در عملیات اتکایی فعالیت می‌کردند.

ساده‌ترین تعریف اتکایی عبارت است از «بیمه قسمتی از یک مورد بیمه شده توسط یک بیمه‌گر نزد بیمه‌گر دیگر». شاید اصطلاحی که در زبان‌های اروپایی برای آن به کار می‌رود و به معنای بیمه مجدد است گویاتر باشد.

### - نقش اتکایی

کارکرد یا نقش اتکایی، جلوگیری از وارد آمدن ضربه شدید مالی به بیمه‌گران به علت مواجه شدن با یک خسارت کلان یا تعداد زیادی خسارت متوسط در حوادث

غیرمترقبه مانند زلزله یا سیل است. بدین جهت قرارداد اتکایی همواره (حتی در بیمه‌های زندگی و حوادث شخصی) جزو قراردادهای تأمین خسارت تلقی می‌شود.

### - جنبه حقوقی

از نظر حقوقی، عملیات اتکایی کاملاً مستقل از عملیات بیمه‌گر است. هر چند اساس آن بیمه‌نامه‌های صادر شده توسط بیمه‌گران است، لیکن هیچ‌گونه رابطه‌ای بین بیمه‌گذار و بیمه‌گر اتکایی وجود ندارد و بیمه‌نامه قرارداد و توافقی‌هایی بین بیمه‌گذار و بیمه‌گر و اتکایی قرارداد و توافقی‌هایی بین بیمه‌گذار اتکایی و بیمه‌گر می‌شود. البته در مواردی نادر، تحت شرایطی خاص و با پیش‌بینی‌های لازم برخی بیمه‌گذاران حق مراجعه به بیمه‌گر اتکایی را برای خود محفوظ می‌دارند.

از این نظر به هیچ‌وجه بیمه مشترک را نمی‌توان اتکایی شمرد؛ هر چند کارکرد آن تا حدودی مشابه اتکایی است.

### - رابطه بیمه‌گذار و بیمه‌گر اتکایی

این رابطه را می‌توان به سه شکل اختیاری، اجباری و اختیاری - اجباری تعریف نمود.

اتکایی اختیاری بدین معنی است که بیمه‌گذار اتکایی مخیر به واگذاری و بیمه‌گر اتکایی نیز مخیر به قبولی است در حالی که



در واگذاری اجباری، بیمه‌گذار تکائی موظف به واگذاری و بیمه‌گر تکائی نیز موظف به قبول می‌باشد. در اختیاری - اجباری نیز که ترکیب دو صورت قبلی است، بیمه‌گذار تکائی مخیر به واگذاری است و بیمه‌گر تکائی موظف به قبول است. در مواردی نیز به صورت معکوس عمل می‌شود.

در تکائی اختیاری هیچ‌گونه توافق کتبی قبلی مبنی بر تعهد به واگذاری یا تعهد به قبولی بین طرفین وجود ندارد و هر مورد از طرف بیمه‌گذار تکائی به بیمه‌گر تکائی پیشنهاد می‌شود و بیمه‌گذار تکائی در صورت تمایل، نظر قبولی خود را نسبت به آن مورد خاص اعلام می‌کند. در تکائی اجباری توافقی لازم برای واگذاری و قبولی و شرایط واگذاری قبلاً به صورت مکتوب انجام و بنام قرارداد تکائی به امضاء طرفین رسیده و بیمه‌گذار تکائی موظف به واگذاری و بیمه‌گر تکائی موظف به قبول مواردی که در محدوده قرارداد واقع شده‌اند طبق شرایط توافق شده می‌باشند. در برخی از کشورها طبق قانون، مؤسسات بیمه موظف به واگذاری قسمتی از مواردی را که بیمه کرده‌اند به مؤسسه دیگری - که معمولاً به همین منظور تأسیس شده است - هستند که به تکائی اجباری قانونی معروف است.

رابطه تکائی اختیاری - اجباری نیز بدین صورت است که از قبل قراردادی بین طرفین منعقد می‌شود و بیمه‌گذار تکائی مواردی را که تمایل داشته باشد انتخاب و طبق شرایط قرارداد به بیمه‌گر تکائی واگذار می‌کند و بیمه‌گر تکائی موظف به قبول موارد واگذار شده، است.

### - روش‌های تکائی

عملیات تکائی به دو صورت انجام

از نظر حقوقی، عملیات تکائی کاملاً مستقل از عملیات بیمه‌گر است. هر چند اساس آن بیمه‌نامه‌های صادر شده توسط بیمه‌گران است می‌شود:

۱- تکائی نسبی

۲- تکائی غیر نسبی

در روش نسبی که بر مبنای سرمایه مورد بیمه انجام می‌شود، بیمه‌گذار تکائی قسمتی از سرمایه را که مازاد بر توان نگهداری او می‌باشد به بیمه‌گر تکائی واگذار می‌کند. در این حالت همان نسبت از حق بیمه سهم بیمه‌گر تکائی بوده و در صورت وقوع خسارت به همان نسبت موظف به پرداخت خسارت می‌باشد.

سهمی را که بیمه‌گذار تکائی برای خود نگه می‌دارد، سهم نگهداری و سهمی را که به بیمه‌گر تکائی واگذار کرده سهم واگذاری می‌نامند و نسبت بین این دو، نسبت مشارکت نامیده می‌شود.

قراردادهای تکائی متداول در روش نسبی، قراردادهای تکائی مشارکت و مازاد سرمایه هستند.

در قراردادهای مشارکت، بیمه‌گذار و بیمه‌گر تکائی توافق می‌کنند که بیمه‌گذار نسبت معینی (مثلاً ۷۰٪) از کلیه بیمه‌نامه‌های صادره خود در یک رشته یا چند رشته خاص را با شرایطی که در قرارداد پیش‌بینی شده است به بیمه‌گر تکائی واگذار کند.

در قراردادهای مازاد سرمایه، طرفین توافق می‌کنند که بیمه‌گذار تکائی مبلغ معینی (مثلاً ۱۰/۰۰۰/۰۰۰ ریال) از سرمایه هر مورد بیمه را برای خود نگهداری و مازاد آن را طبق شرایط پیش‌بینی شده در قرارداد به بیمه‌گر تکائی واگذار کند.

به طور معمول در روش غیرنسبی سرمایه مورد بیمه نقشی ندارد و عامل

حاکم بر عملیات تکائی، خسارت واقع شده است.

رایج‌ترین قراردادهای تکائی در این روش نیز قراردادهای مازاد خسارت و قراردادهای مازاد زیان در مدت معین هستند.

در قراردادهای مازاد خسارت بیمه‌گر تکائی تعهد می‌کند، چنانچه خسارتی بیش از مبلغ معین (مثلاً ۵/۰۰۰/۰۰۰ ریال) برای بیمه‌گر (در یک یا چند رشته خاص) به وجود بیاید، مازاد مبلغ خسارت نسبت به رقم توافق شده را پرداخت کند. در مقابل بیمه‌گذار تکائی درصد معینی از کل حق بیمه خود در رشته یا رشته‌های تحت پوشش قرارداد تکائی را به عنوان حق بیمه تکائی به بیمه‌گر تکائی پرداخت می‌کند.

در جریان قراردادهای تکائی مازاد زیان در مدت معین، بیمه‌گذار و بیمه‌گر تکائی توافق می‌کنند، چنانچه ضریب خسارت بیمه‌گذار در یک دوره در رشته یا رشته‌های خاصی از رقم معینی (مثلاً ۹۰٪) بگذرد مازاد آن توسط بیمه‌گر تکائی پرداخت شود. بیمه‌گذار نیز درصد معینی از کل حق بیمه خود را در آن رشته یا رشته‌ها را به عنوان حق بیمه تکائی به بیمه‌گر تکائی پرداخت می‌کند.

البته باید در نظر داشت که در حال حاضر مؤسسات بیمه به منظور تأمین بیشتر در برنامه‌های تکائی خود به طور معمول از روش‌های ترکیبی استفاده می‌کنند.

به طور مثال یک شرکت بیمه ممکن است با توجه به مشخصات فنی یک رشته بیمه‌ای یا توان مالی خود ترکیبی از روش‌های نسبی و غیرنسبی را به کار گیرد و شرکت بیمه دیگری ترکیبی از انواع قراردادهای نسبی را مورد استفاده قرار دهد.

